

Regisseur Volker Lösch in Stuttgart Das Theater-Kraftwerk ist zurück

Volker Lösch igazgató Stuttgartban
A színházi erómű visszatért

In der Stuttgarter Tri-Bühne inszeniert ein politischer Regisseur, den manche fürchten, manche bewundern: Für ein Gastspiel ist das Energiebündel Volker Lösch in die Stadt zurückgekehrt, in der er einst tiefe Spuren hinterlassen hat. Jetzt kämpft er mit einem Jelinek-Stück gegen rechts.

A stuttgarti Tri-Bühne színházban egy politikai rendező olyan darabot állít színpadra, amitől egyesek félnek, mások csodálnak: Az energiabomba Volker Lösch egy vendégjáték erejéig visszatért abba a városba, ahol egykor mély nyomokat hagyott. Most egy Jelinek-darabbal harcol a jobboldal ellen.

Roland Müller

Er ist wieder da. Der Theatermann, dem als Regisseur und Aktivist ein Ruf wie Donnerhall vorausgeht, ist von seiner Wahlheimat Berlin nach Stuttgart zurückgekehrt. Hier hat er von 2005 bis 2013 tiefe Spuren hinterlassen, im Schauspiel provokante Inszenierungen gezeigt und den Kampf gegen Stuttgart 21 unterstützt. Den Schwabenstreich, den allabendlichen Protestlärm mit Pfeifen und Kochtöpfen, hätte es ohne ihn nicht gegeben.

Visszatért. A színházi ember, akinek rendezőként és aktivistaként is villámcsapásszerű a híre, választott otthonából, Berlinből visszatért Stuttgartba. Itt 2005 és 2013 között mély nyomot hagyott, provokatív produkciókat mutatott be a színházban, és támogatta a Stuttgart 21 elleni küzdelmet. Nélküle nem létezett volna a Schwabenstreich, az esti tiltakozás füttyölőkkel és főzőedényekkel.

Und was macht er, kaum angekommen in der Stadt mit dem Milliardenbahnhof? Er geht zur Montagsdemo und verkündet, dass er nächste Woche der Hauptredner sein werde, jetzt aber nur Werbung in eigener Sache machen möchte: „Ich bin für zwei Wochen in Stuttgart, weil ich gemeinsam mit Regie-Studierenden in der Tri-Bühne ein Stück über den Rechtsruck in Europa aufführe“, ruft Volker Lösch vom Podium herab. Er warnt vor der Machtübernahme der AfD und davor, dass die Demokratie auch mit demokratischen Mitteln abgeschafft werden könne. Ende des Auftritts. Er ist kurz, drei Minuten, und Lösch redet laut und schnell wie auf Speed und ohne Punkt und Komma. Ganz der Alte.

És mit tesz, amikor megérkezik a milliárdos vasútállomással rendelkező városba? Elmegy a hétfői tüntetésre, és bejelenti, hogy jövő héten ő lesz a főszónok, de most csak a saját ügyét akarja reklámozni: "Két hétig Stuttgartban vagyok, mert a Tri-Bühnén rendezőhallgatókkal együtt színdarabot adunk elő az európai jobbra tolódásról" - kiált le a pódiumról Volker Lösch. Figyelmeztet az AfD hatalomátvételére, és arra, hogy a demokráciát demokratikus eszközökkel is meg lehet szüntetni. Az előadás vége. Rövid, három perc, és Lösch hangosan és gyorsan beszél, mintha gyorsított tempóban és pontok nélkül. Pontosan úgy, mint az öreg.

Lösch ist ganz der Alte

Dass das Energiebündel bald wieder abreisen wird, mögen jene, die er einst mit künstlerischen Mitteln attackiert hat, mit Erleichterung aufnehmen. Zimmerlich sprang er mit ihnen nicht um. Jene aber, die nicht nur auf der Protestbühne das Wirken des Künstlers schätzten, werden es bedauern. Auch im Theater ist Lösch ganz der Alte. Unterm Tagblattturm studiert er einen Text ein, der von Samstag bis Montag aufgeführt wird: Elfriede Jelineks ursprünglich nur auf Donald Trump gemünztes „Am Königsweg“.

Akiket egykor művészi eszközökkel támadott meg, megkönnyebbülhetnek, hogy az energiabomba hamarosan távozik. Nem bánt velük finnyásan. De azok, akik nemcsak a tiltakozás színpadán értékelték a művész munkásságát, sajnálni

fogják. Lösch a színházban is a régi önmaga. A Tagblattturm alatt egy szöveget próbál, amelyet szombattól hétfőig adnak elő: Elfriede Jelinek Am Königsweg (A király útján) című művét, amely eredetileg Donald Trumpnak szól.

Achtzehn junge Spieler und Spielerinnen aus Budapest, Salzburg und Stuttgart, ausnahmslos an der Nahtstelle von Studienabschluss und Berufsbeginn, stehen auf der Probesthübe. Mit Spannung erwarten sie den Wahlausgang, knabbern nervös an den Fingernägeln, weiten erregt die Augen, fixieren starr den – imaginierten – Fernseher. Dann Jubelschreie. „Ich bin total begeistert, dass der jetzt unser König ist, das ist so toll!“ – und sogleich glücksbesoffene Freudentänze mit weiteren Statements zur Machtübernahme des Rechtspopulisten, der hier nicht nur Trump, sondern auch Viktor Orbán und Sebastian Kurz heißt und die deutsche AfD mit meint.

Tizennyolc fiatal budapesti, salzburgi és stuttgarti játékos áll a próbaszínpadon, akik mindannyian a diploma és a pályakezdés küszöbén állnak. Izgatottan várják a választás eredményét, idegesen rágják a körmüket, izgatottan tágul a szemük, mereven bámulják a - képzeletbeli - televíziót. Aztán ujjongó kiáltások. "Teljesen odavagyok, hogy most már ő a királyunk, ez annyira nagyszerű!" - és rögtön boldog részeg örömtáncok további nyilatkozatokkal a jobboldali populista hatalomátvételéről, aki itt nemcsak Trump, hanem Orbán Viktor és Sebastian Kurz is, és aki a német AfD-t is jelenti.

Autobiografische Einwüfe aus Ungarn

Dann interveniert Lösch. Der Rhythmus! „Macht hier bitte eine längere Pause, nach dem nächsten Satz eine kürzere“, sagt er dem Chor – und als die Budapester Spieler und Spielerinnen zu ihren autobiografischen Texten kommen, die der Regisseur ins Drama der Literaturnobelpreisträgerin eingefügt hat, als sie berichten, dass sie unter Orbán null Zukunft haben, weil sie keine Propagandashows machen wollen, korrigiert er ihren Ton: „Einen traurigen Text darf man nicht traurig sprechen. Er muss trocken und nüchtern wie eine dpa-Meldung kommen.“

Lösch probt penibel. Beharrlich und so lange, bis die Sprechweise stimmt, die Körperspannung, der Bewegungsablauf, die Choreografie, das ganze Handwerk. Die Spieler reden ungarisch oder deutsch und – als allen gemeinsame Sprache – englisch. „Keine Angst, das Stück ist so gebaut, dass jeder es versteht“, versichert der Regisseur. Und verstanden will er werden, geht es in dem Powertext gegen rechts doch um ein Herzensanliegen. Wie Autokraten unsere Demokratie aushebeln, davon handelte bereits seine letzte, überaus spektakuläre Arbeit. In Dresden modelte er die „Dreigroschenoper“ um und holte sie mit seiner Regiepranke in die Gegenwart, mit AfD, Reichsbürgern und anderen Hetzern. Auch der „Königsweg“ führt rasant ins Heute – und vor allem nach Ungarn.

Ekkor Lösch közbelp. A ritmus! "Kérem, itt tartsanak hosszabb szünetet, a következő mondat után rövidebbet" - mondja a kórusnak -, és amikor a budapesti szereplők eljutnak önéletrajzi szövegeikhez, amelyeket a rendező az irodalmi Nobel-díjas drámába illesztett, amikor arról számolnak be, hogy Orbán alatt nulla jövőjük van, mert nem akarnak propagandaműsort csinálni, kijavítja a hangjukat: "Nem szabad szomorúan, szomorúan szöveget mondani. Szárazon és józanul kell jönnie, mint egy dpa-riportnak".

Lösch aprólékosan próbál. Kitartóan és addig, amíg a beszéd mód, a testfeszesség, a mozdulatsor, a koreográfia, az egész mesterség nem lesz megfelelő. A szereplők magyarul vagy németül és - mindenki közös nyelveként - angolul beszélnek. "Ne aggódjanak, a darab úgy van felépítve, hogy mindenki megértse" - biztosít minket a rendező. És szeretné, ha megértenék, hiszen a hatalom szövege a jobboldal ellen a szívéhez közel álló ügyről szól. Az, hogy az autokraták hogyan ássák alá a demokráciánkat, már a legutóbbi, rendkívül látványos művében is téma volt. Drezdában a Háromfenyő-operát alakította át és hozta át a jelenbe rendezői mancsával, AfD-sekkel, Reichsbürgerekkel és más agitátorokkal. A "Király útja" is gyorsan vezet a jelenbe - és mindenekelőtt Magyarországra.

„Ungarn zeigt, was passieren würde, wenn bei uns die AfD an die Macht käme“, sagt der um Kunst- und Meinungsfreiheit besorgte Regisseur nach der Probe: „In Budapest hat Orbán die Leitungsposten an der wichtigsten Theater- und Filmuniversität mit linientreuen Leuten besetzt. Seitdem muss die Kunst unkritisch und national sein.“

Das ist auch der Grund, weshalb ungarische Theaterleute zuhauf ihre Heimat verlassen und in Kauf nehmen, ihren Beruf künftig nicht mehr ausüben zu können. Um das Schlimmste zu verhindern,

haben sich sechs europäische Theaterhochschulen verpflichtet, den Ungarn zu helfen und ihnen Studienabschlüsse und Bühnenerfahrungen zu ermöglichen. Die Ludwigsburger Akademie für Darstellende Kunst gehört ebenso zum Bündnis wie das Salzburger Mozarteum, wo Lösch als Gastprofessor die Jelinek-Inszenierung zuerst herausbrachte.

„Unser Stuttgarter Gastspiel hat der neue künstlerische Leiter der Tri-Bühne eingefädelt, László Bagossy. Er gehörte dem Führungsteam der Budapester Hochschule an“, sagt Lösch, der nun probenhalber wieder auf den „Königsweg“ flitzt. Seinen Kampf gegen rechts kann niemand aufhalten – es sei denn, die extremen Rechten selbst.

"Magyarország megmutatja, mi történne, ha nálunk az AfD kerülne hatalomra" - mondja a művészeti és szólásszabadságért aggódó rendező a próba után: "Budapesten Orbán Viktor a legfontosabb színházi és filmművészeti egyetem vezető pozícióit a vonalhoz hú emberekkel töltötte fel. Azóta a művészetnek kritikátlanok és nemzetinek kell lennie".

Ez az oka annak is, hogy a magyar színházi emberek tömegesen hagyják el hazájukat, és beletörődnek abba, hogy a jövőben már nem gyakorolhatják szakmájukat. Hogy a legrosszabbat megelőzzék, hat európai színházi akadémia vállalta, hogy segít a magyaroknak, diplomát és színpadi tapasztalatot ad nekik. A Ludwigsburgi Színművészeti Akadémia is tagja a szövetségnek, akárcsak a Salzburger Mozarteum, ahol Lösch vendégprofesszorként először hozta ki a Jelinek-rendezést.

Lösch, Brecht und die Linken

In Dresden gelang dem 60-jährigen Volker Lösch zuletzt ein Coup. Den Brecht-Erben, die sonst auf jedem Komma beharren, rang er als erster Theatermann überhaupt die Erlaubnis ab, radikal in die „Dreigroschenoper“ eingreifen zu dürfen. Die Rechte an Brecht werden 2026 frei. „Als Intendant würde ich dann eine Spielzeit lang nur Brecht aufs Programm setzen. Ich bin gespannt, wer mir die Idee klaut“, sagt er.

Drezdában a 60 éves Volker Lösch nemrégiben coupot ért el. Ő volt az első színházi ember, aki a Brecht-örökösöktől, akik egyébként minden vesszőhöz ragaszkodnak, engedélyt csikart ki arra, hogy radikálisan beavatkozzon a "Hárompenny-operába". A Brecht-jogok 2026-ban szabaddá válnak. "Művészeti igazgatóként akkor egy évadra csak Brechtet tennék műsorra. Kíváncsi vagyok, ki fogja ellopni az ötletemet" - mondja.

Dass er politisch den Linken nahesteht, daraus macht Lösch keinen Hehl. Mitglied der Partei ist er nicht: „Dann würde ich meine Unabhängigkeit verlieren.“ Sahra Wagenknechts Aktivitäten lehnt er ab: „Mit nationalistischer Politik habe ich nichts zu tun.“

Lösch nem titkolja, hogy politikailag közel áll a baloldalhoz. Nem tagja a pártnak: "Akkor elveszíteném a függetlenségemet. Elutasítja Sahra Wagenknecht tevékenységét: "Semmi közöm a nacionalista politikához.

„Am Königsweg“ ist von Samstag bis Montag, 28. bis 30. Oktober, jeweils um 19 Uhr in der Tri-Bühne zu sehen.

"A király útján" október 28. és 30. között, szombattól hétfőig, minden este 19 órától látható a Három Színpadon.